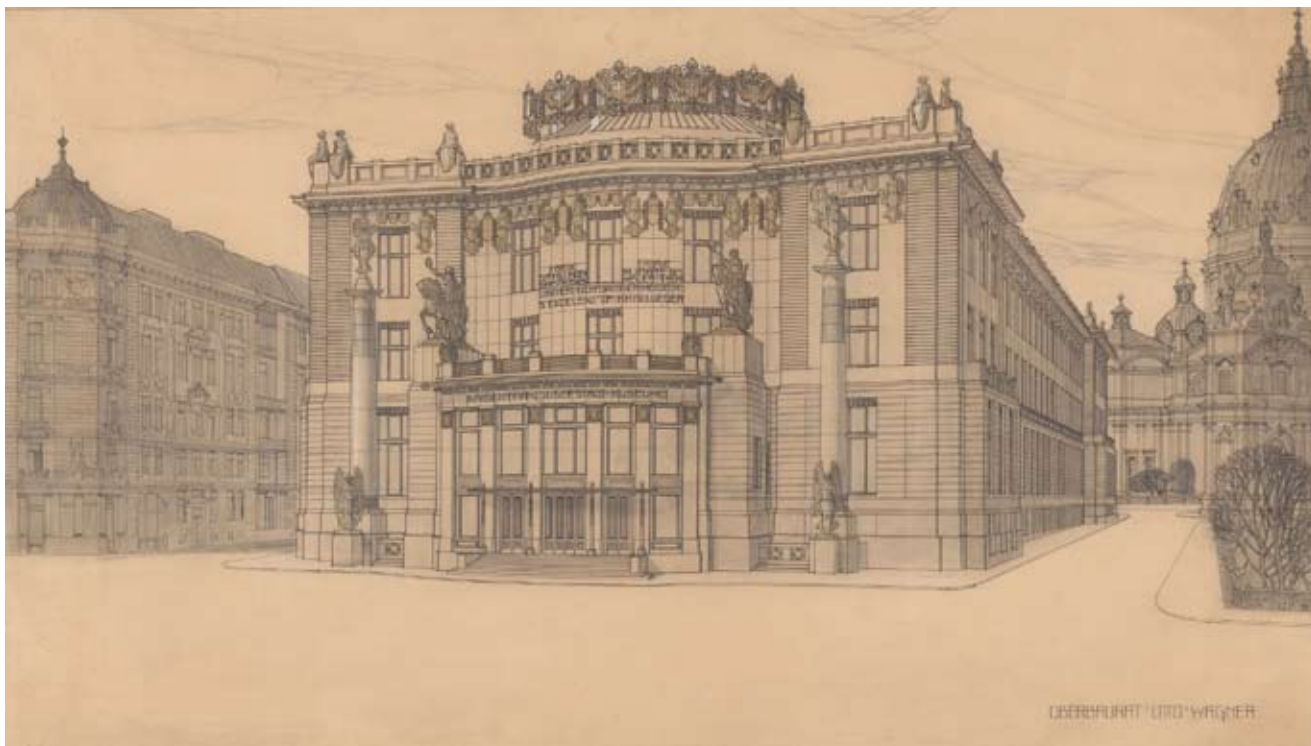

O SUBJEKTIVNÍM A OBJEKTIVNÍM HODNOCENÍ: 18. ROČNÍK CENY KLUBU ZA STAROU PRAHU ZA ROK 2021

*Jak dosáhnout toho, abychom se při posuzování nového architektonického díla vyhnuli subjektivismu?
Může v té věci vůbec existovat názor, o němž by se dalo říci, že je objektivní, čili obecně platný?
V diskusi o výsledcích Ceny Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí se
s problémem subjektivního a objektivního hodnocení střetáváme neustále.*

*Otto Wagner, neprovedený projekt městského muzea ve Vídni na Karlově náměstí, varianta z roku 1907.
Museum Online Sammlung 96006_50, otevřený zdroj.*

Nejméně tři z pěti našich kritérií¹ se totiž pohybují na vratké půdě subjektivity. Různé, ba protikladné soudy můžou zaznít v otázce, je-li či není-li novostavba kontextuální. Rozcházet se můžeme i v názorech na její architektonickou kvalitu. A také na otázku, zda novostavba vylepšila celek svého prostředí v širším rozsahu, můžou zaznít rozmanité odpovědi. Každý si o tom může myslet něco jiného, protože naše subjekty nejsou stejné. Lépe shodnout se můžeme snad jen u dvou kritérií zbývajících; v odpovědích na otázky, přináší-li novostavba pro své prostředí nějaký funkční bonus² a nepadla-li jí za oběť nějaká hodnotná starší budova – v takovém případě novostavbu z našeho posuzování okamžitě vyřazujeme.

1 K těmto pěti kritériím srov. Rostislav Švácha, *Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí: třináct ročníků*, *Zprávy památkové péče* LXXVII, 2017, s. 467–472, a Idem, *Jak se správně chovat v „tabule plně“?*, in: Pavla Melková (ed.) – Jorge Otero-Pailos, *Živá památka*, Praha 2022, s. 80–95.

2 Srov. k tomu Rostislav Švácha, *O bonusu: Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí za rok 2020*, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu* LI (XXII), 2021, č. 2, s. 22–27.

Problém subjektivismu znepokojoval nedávno zesnulého historika umění a teoretika památkové péče Iva Hlobila (1942–2021). Když na něj Hlobil ve svých textech narazil, nepsal zpravidla ani tak o subjektivismu, jako spíše o estetismu nebo o estetství. Měl však na mysli stejnou věc jako my. Estetismus v památkové péči Hlobil pokládal za něco přirozeného a pochopitelného. Kriticky se však proti němu stavěl tehdy, když v určitých etapách dějin památkové péče začaly estetické soudy převažovat nad racionálním a vědeckým přístupem. Když se to stalo, památkáři začali podle Hlobila uvažovat o tom, jak by památky nebo památková města sami dotvořili podle svého vlastního vkusu, jako by už nebyli památkáři, nýbrž umělci. Hlobil to však z mnoha důvodů pokládal za nepřijatelné, mimo jiné i proto, že se mu takové umělecké sklony v památkové péči zdály být nebezpečné pro autentičnost památek.³

Estetismus v památkářství, čili subjektivismus, se však podle Hlobila ve větší míře vynořoval pouze

3 Ivo Hlobil, *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: Výbor z textů*, Praha 2008, s. 135, 153, 164, 224.

v určitých historických situacích. Když například do našich měst za první republiky masivně pronikala funkcionalistická architektura, památkář Václav Wagner jí začal vytýkat, že u těchto měst narušuje jejich estetické celky, a zformuloval proti ní svou takzvanou syntetickou metodu ochrany památek.⁴ Hlobil však tuto metodu považoval za značně estétskou, protože kdo – či vkus? či subjekt? který památkář-estét? – může věrohodně stanovit, jaký celek města je ten „správný“? Něco podobného se podle Hlobila odehrálo už na počátku 20. století. Ochránci památek – s naším Klubem Za starou Prahu v popředí – tehdy došli k přesvědčení, že zachovat by se neměly jen solitérní staré objekty, nýbrž celá stará města. Do nich však zároveň začaly pronikat první ukázky moderní architektury, která se rozešla s historismem 19. století a hrozilo proto, že její nové formy se střetnou s formami starých staveb v kolizních kontrastech, a poškodí tak u starých měst jejich charakter. Právě tehdy, v situacích, kdy nová architektura začala u starých památek měnit jejich prostředí, se podle Hlobila v moderní památkové péči poprvé dostaly ke slovu esteticko-subjektivistické argumenty.

Vyslovil je nejslavnější historik umění českého původu a zároveň generální konzervátor vídeňské Centrální komise pro ochranu památek Max Dvořák, a to v několika textech z let 1907–1916.⁵ Tak jako náš Klub, i Dvořák pokládal za správné chránit celky starých měst, a stejně jako Klub se ani on nestavěl proti tomu, aby do nich pronikaly nové stavby. Z hlediska památkové péče však takové novostavby budou podle Dvořáka zdařilé jen tehdy, dostanou-li se se svým starým prostředím do stavu „vyšší architektonické jednoty“ nebo „vnitřní jednoty“. A toto kritérium „vnitřní jednoty“ podle vídeňského učenice nesplnil projekt průkopníka středoevropské moderny Otto Wagnera na městské muzeum na Karlově náměstí ve Vídni. Jak Dvořák soudil, Wagnerův projekt se ocitl v kolizi se sousedním barokním kostelem sv. Karla Borromejského od architekta Fischera z Erlachu, a tehdejší vídeňští ochránci památek proto zabránili jeho uskutečnění.

Když jsem se s Dvořákovými pojmy „vyšší architektonické jednoty“ a „vnitřní jednoty“ přednedávnm důkladněji seznámil,⁶ napadlo mě, zda

4 Srov. Václav Wagner, *Umělecké dílo minulosti a jeho ochrana*, Praha 1946, 2005.

5 Hlobil, *Na základech* (pozn. 3), s. 87, 135, 166, 187, 233–234. Dvořákův estetismus/subjektivismus Hlobil obvykle srovnával s racionalistickou a objektivistickou koncepcí památkové péče, jakou v knize *Das moderne Denkmalkultus* z roku 1903 (*Moderní památková péče*, česky 2003) zformuloval Dvořákův učitel na vídeňské univerzitě a jeho předchůdce ve funkci generálního konzervátora Alois Riegl.

6 Rostislav Švácha, „A Higher Architectural Unity“: Max Dvořák on New Buildings in Historical Settings“, *Journal of Art Historiography* XXV, December 2021, s. 1–17.

bychom je neměli používat při posuzování adeptů na naši Cenu Klubu Za starou Prahu. Naše diskuse by jejich zásluhou nepochybně dostala vytříbenější formu, ale mě samého od nich nakonec odradil fakt, že jsou příliš vystaveny subjektivistickým výkladům. Co si pod nimi vůbec máme představit? Každý z nás do nich bude promítat něco jiného, podle toho, jaký je náš subjektivní vkus. Mám-li být konkrétnější, vezměme si za příklad sedm kandidátů 18. ročníku naší Ceny. Vytvořila přístavba krajské knihovny v Českých Budějovicích od týmu Kuba & Pilař „vyšší architektonickou jednotu“ se svým okolím? Dosáhla toho i budova Muzea horolezectví v Turnově od ateliéru hipposdesign? Někdo z nás může říci ano, jiný zase ne, podle toho, co se našim subjektům pod Dvořákovými pojmy vybaví. Můžeme u polyfunkčního domu v Pelhřimově od Karla a Jana Kupcových nebo u mládežnického centra v Mnichově Hradišti od Projektilu mluvit o tom, že se obě tyto novostavby dostaly do stavu „vnitřní jednoty“ se svým historickým prostředím? Ovšemže můžeme, ale nijak při tom nepřekonáme osidlo subjektivismu v našem úsudku. A protože Dvořákovy pojmy otvírají prostor pro subjektivismus, čili podle Hlobilových slov pro estétství, ani u tří zbývajících kandidátů naší letošní soutěže, z Vamberka, z Prahy-Vršovic a Prahy-Zbraslavi, nám tyto pojmy nepomůžou dosáhnout nějakého objektivnějšího stanoviska.

Co bohužel v Hlobilových textech nenajdeme, to je nějaký jasný a stručný návod, jak bychom se v našich názorech mohli k větší racionalitě a objektivnosti propracovat. Neznamená to, že by tento vynikající badatel o tyto hodnoty neusiloval. Je to však spíše celé jeho vědecké dílo, a nikoliv nějaký sevřenější text, kde je jeho úsilí o racionalitu a objektivnost obsaženo. Chceme-li proto být ve svých úsudcích méně subjektivističtí a chceme-li v nich dosáhnout objektivnějšího názoru – a to bychom měli –, pak tedy o cestách, jaké by k tomuto cíli mohly směřovat, musíme uvažovat sami. Dvě z takových cest už v Klubu známe, stojí však asi za to si je připomenout.

Zprv s celou naší Domácí radou věřím tomu, že k objektivnějšímu úsudku vede svobodná a otevřená debata. V takové debatě se můžou vyslovovat i ty neobjektivnější názory, ty se však střetnou s jinými a nějaký objektivnější výsledek z nich nakonec vyjde. Filozof Karl Popper spatřoval v takové svobodné a otevřené debatě nejlepší ochranu před dogmatismem a sektářstvím⁷ a i my se v tom ohledu snažíme chovat jako popperáni, ač samozřejmě nejsme žádní filozofové.

Zadruhé si myslím, že k objektivnějšímu soudu vede rozhodování v komisi nebo prostě v širším

7 Srov. Karl Popper, *Počátky racionalismu* [1958], *Výtvarné umění* 1991, č. 2, s. III–IV.

Ladislav Kuba – Tomáš Pilař, dostavba Krajské vědecké knihovny v Českých Budějovicích.

Radim Babák – Ondřej Tobola, Muzeum horolezectví v Turnově.

kruhu účastníků debaty. Nevěřím prostě tomu, že existuje jeden expert, který vždycky ví všechno nejlíp. I těm nejgeniálnějším názorům prospěje, projdou-li testem svobodné a otevřené debaty, a komise či nějaký širší kroužek zúčastněných poskytuje pro takovou debatu zhuštěnou formu. A ani o naší Ceně nerozhoduje jeden člověk, nýbrž Domácí rada, čili komise.

O adeptech 18. ročníku Ceny Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí za rok 2021 tedy svobodně a otevřeně debatovala celá

Domácí rada Klubu. Do finále nakonec postoupilo sedm kandidátů, a to pouze z Čech, adepti z Moravy nás tentokrát nepřesvědčili. Dvě stavby-finalistky stojí na území Prahy, což snad napovídá, že se kvalita novostaveb v historickém prostředí metropole trochu zlepšuje; jistě bychom si ale přáli, aby jich bylo víc. Co se však v tomto ročníku stalo nebyvalým překvapením, spočívá ve faktu, že v tajném hlasování o vítězi dostala největší počet hlasů nikoliv jedna, nýbrž dvě budovy, takže poprvé v historii naší Ceny dostali diplom dva laureáti.

Ondřej Hofmeister – Petr Lešek – Adam Halíř – Roman Brychta, *dětské a mládežnické centrum v Mnichově Hradišti.*

Ondřej Hofmeister – Petr Lešek – Rudolf Süsser, *kavárna u skautské klubovny Pastouška v Praze-Zbraslavi.*

Prvním z nich je **dostavba Krajské vědecké knihovny v Českých Budějovicích** od brněnských architektů Ladislava Kuby a Tomáše Pilaře. Nová budova knihovny se vhodně napojila na její starší a vyšší část, původně postavenou podle projektu manželů Malátových v sedmdesátých letech 20. století v brutalistickém stylu jako muzeum dělnického hnutí. Z jedné strany dostavba sousedí s panelovými budovami, z druhé se souvislou řadou domů z 19. a 20. století, na dohled od ní teče řeka Malše a rozkládá se českobudějovická památková rezervace. Do tohoto velmi heterogenního prostředí vložili Kuba a Pilař nízký a rozložitý hranol s dobrými proporcemi a se skleněnými stěnami, který se k svému okolí chová neutrálně, a přece z něj vytváří soudržnější celek. Přestože vím, že slova Maxe Dvořáka o „vyšší architektonické jednotě“ otvírají příliš doširoka dveře pro subjektivní interpretace, v tomto případě by pro výsledek Kubovy

a Pilařovy architektonické intervence poskytla vhodnou metaforu.

Úkol, jaký u **Muzea horolezectví v Turnově** řešili autoři druhé vítězné novostavby z letošního ročníku Ceny Klubu Za starou Prahu, architekti a designeři Radim Babák a Ondřej Tobola z pražského studia hipposdesign, se situací laureáta z Českých Budějovic do určité míry podobá. Nevelká nová budova uzavírá jednu stranu dvora za Muzeem Českého ráje, na okraji městské památkové zóny. Také s ní tu sousedí starší zajímavé domy. Do tohoto složitěho kontextu architekti vložili nový čelní objekt horolezeckého muzea, lehkou pergolou ho spojili s hlavní muzejní budovou, obložili ho dřevem a dali mu jednoduchý geometrický tvar, ozvláštňují šikmým zářezem pro přístupovou lávku. Expozice horolezectví uvnitř, od týchž autorů, získala už v roce 2019 prestižní cenu Gloria musaealis, na niž se díváme jako na sympatický bonus.

*Martin Kožnar,
altán městské knihovny
ve Vamberku.
Foto: Rostislav Švácha.*

Podobným bonusem – funkcí veřejné budovy pro městské komunity – se vyznačují i tři další finalisté 18. ročníku naší soutěže, z Mnichova Hradiště, Prahy-Zbraslavi a z Vamberka. Komunitní **centrum dětí a mládeže v Mnichově Hradišti** od architektů Ondřeje Hofmeistera, Petra Leška, Adama Haliře a Romana Brychty z pražského ateliéru Projektil dostalo vzhled elegantní a střizlivé moderní stavby, do jejíhož geometrického racionalismu vnáší neklid pouze zšikmené plochy podnože a šikmé směry schodišť do prvního patra. Stavba stojí nedaleko mnichovohradištského náměstí a jeho staré domy se k ní obrací slepými zadními stěnami. Na první pohled se však nezdá, že by s tímto starým jádrem města živěji komunikovala. Ona však na ně reaguje, ale tak, že spíše než na nějaké očividné symboly kontextuálnosti zde architekti vsadili na morfologii historické městské tkáně. Půdorys komunitního centra a jeho proporce jim umožnily vést kolem něho úzké uličky, přesně takové, jaké na západní straně náměstí od sebe oddělují staré barokní domy.

Kavárna u skautské klubovny Pastouška v Praze-Zbraslavi, opět od Projektilu a jeho architektů Ondřeje Hofmeistera, Petra Leška a Rudolfa Süssera, se tentokrát ke staršímu objektu někdejší zbraslavské pastoušky těsně přimyká. Tuto pastoušku architekti vzorně opravili, adaptovali pro aktivity početných zbraslavských skautů a přistavěli k ní nový přístřešek pro kavárnu, v níž se rádi občerstvují návštěvníci sousedního lesoparku Belveder, taktéž upraveného Projektillem. Nenápadné otočení půdorysu kavárny jí ve střeše zjednálo tvar vlašťovčího ocasu, jaký dobře

známe z modernistické architektury padesátých let 20. století. Objekt pastoušky kavárna nepřebíjí, ale ani se mu nepodřizuje. „*vnitřní jednota*“ výsledné formy se skládá ze dvou rovnocenných částí.

Altán městské knihovny ve Vamberku od pražského architekta Martina Kožnara působí naproti tomu jako křehký doplněk staveb ve svém okolí – zdi terasy, na které konstrukce altánu spočívá, samotného domu městské knihovny a staré hospodářské budovy naproti přes uličku. Také v panoramatu Vamberka, pozorujeme-li ho z údolí řeky Zdobnice, působí stavba jako drobný šperk. Architekt pro ni zvolil lehce archaickou formu a podobného tradicionalistického vyznění dosáhla i volba dřevěného materiálu. Altán slouží jako letní čítárna i jako dějiště koncertů a jiných komornějších akcí, takže městu přináší nemalý kulturní prospěch.

Dva poslední adepti na naši Cenu z Prahy-Vršovic a z Pelhřimova vzešli z privátních finančních zdrojů. **Bytového domu v Sámově ulici**, v památkové zóně Vinohrady-Žižkov-Vršovice, si vážíme jako dokladu toho, že ani developerský projekt nemusí vyústit v únavný stereotyp, jak je to u dnešního developerského architektonického stylu bohužel obvyklé. Architekti Juraj Matula, Richard Sidej a Martin Tycar z pražského ateliéru Znamení čtyř respektovali v konceptu svého domu uliční čáru i výšku starších okolních objektů. Aby však dům od sousedů přesto nějak odlišili, prohnuli konkávně jeho průčelí a obložili je našikmo kladenými keramickými destičkami, jejichž měřítko se příznivě váže k pravidelnému řádu okenních otvorů.

Juraj Matula – Richard Sidej – Martin Tycar, bytový dům v Sámově ulici v Praze-Vršovicích.

Karel Kupec – Jan Kupec, polyfunkční dům v Pelhřimově.

Nezvyklým opláštěváním se vyznačuje i poslední objekt z letošního sedmičlenného souboru, **polyfunkční dům v Pelhřimově**, v Tyršově ulici na území tamější památkové rezervace. Navrhl ho architekt Karel Kupec, po jeho smrti dům dokončil jeho syn Jan. Pro dům, v němž sídlí obchody a kanceláře hospodářské komory, architekti zvolili osvědčenou archetypální formu, u níž právě plášť z perforovaných zlatých plechů slouží jako prostředek ozvláštňení. Stejnou roli pak u něj sehrávají vertikální slunolamy u oken prvního patra ve tvaru

složených skládacích okenic. Jak Muzeum horolezectví v Turnově, tak i tento dům v Pelhřimově⁸ uvádí na architektonickou scénu naše Cena Klubu. Stejně tak nás může potěšit, že ho navrhli místní pelhřimovští autoři, kteří tak podali další z důkazů, že projekty zdařilých novostaveb v historickém prostředí nemusejí vznikat jen v pražských nebo brněnských ateliérech.

⁸ Laskavě mě na něj upozornili kolegové-památkáři Jana Laubová a Jiří Neubert.

Novinka letošního vyhlášení Ceny Klubu Za starou Prahu netkvěla jen v tom, že laureáti byli dva. Po dlouhé době jsme se totiž ke slavnosti předávání diplomů nesešli tradičně v kavárně Mlýnská na Kampě, nýbrž v doposud nepojmenovaném kavárenském podniku v Náprstkově ulici 10 na Starém Městě pražském. Provozuje ho však stejný majitel jako v Mlýnské a my mu též vděčíme za vzorné technické zabezpečení letošní ceremonie, která v něm proběhla 20. června 2022. Přestože se akce odehrála v prostoru rozlehlé, přihlížejících bylo tolik, že někteří z nich nenašli místo k sezení. Večer moderoval předseda Klubu Za starou Prahu Richard Biegel, který spolu s dnešní místopředsedkyní našeho sdružení Kateřinou Bečkovou Cenu v roce 2002 založil. Během vyhlášení finalistů a laureátů spontánně promluvil o významu naší soutěže architekt Ondřej Hofmeister. O výsledcích Ceny Klubu Za starou Prahu pak veřejnost informovala internetová média *Stavbaweb*, *Archiweb*, drobným sloupkem deník *Právo*,⁹ obsáhlejší zprávou týdeník *Respekt*,¹⁰ rozhovor s Richardem Biegelem o nich vysílal *Český rozhlas*.

Večer 20. června započal mou řečí o problému subjektivního posuzování architektonických děl, jejíž zkrácenou verzi jsem uvedl tuto stat. Vynechal jsem zde pasáž o pojmech kontrastu a kontrastnosti, o kterých se dnes v souvislosti s novostavbami v historickém prostředí často debatuje a do nichž se samozřejmě rovněž promítají preference a nároky našich subjektů, aniž si to vždy dokážeme uvědomit. Dějiny pojmu kontrastnost, které, pokud aspoň vím, začínají v diskusích o novostavbách v historickém centru Vídně kolem roku 1910,¹¹ a význam tohoto pojmu v rozpravě o památkové ochraně starého prostředí si ovšem zaslouží další studium a promýšlení. Doufám, že s výsledky tohoto studia čtenáře našeho věstníku seznámím napřesrok, ve zprávě o příštím, tj. devatenáctém ročníku Ceny Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí.

Text a snímky Rostislav Švácha

9 Petr Janiš, Klub rozdál ceny, *Právo* č. 145, 22. 6. 2022, s. 11.

10 Karolína Vránková, Stavba týdne, *Respekt* č. 26–27, 27. 6. 2022, s. 65.

11 Srov. Sandro Scarrocchia, 'II. Baustellen der Erhaltung und Restaurierung: Wien, Split, Krakau, Prag, Trient und Aquilea', in: Max Dvořák, *Schriften zur Denkmalpflege* (ed. Sandro Scarrocchia), Wien – Köln – Weimar 2012, s. 43–122 (46).